Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

9
5

H. Kildeby

Hans Peter Børresen

1907

Missions-Biblioteket.

Udgivet af

Udvalget for Børnegudstjenesten.

---

4. og 5. Hefte.

KØBENHAVN.
KIRKELIG FORENING FOR DEN INDRE MISSION
I DANMARK (THOR PONTOPPIDAN), SILOAM V.
1907.

Missionsbibliotheket for 1908 vil give:

Lidt om Israelsmissionen af Jødemissionær Faurholdt.

William Burns af Eilert Morthensen.

Religioner udenfor Kristendommen af Volmer Krohn.

HANS PETER BØRRESEN

EN DANSK MISSIONÆR

EN KORT LEVNEDSSKILDRING

VED

HANS KILDEBY

KØBENHAVN

KIRKELIG FORENING FOR DEN INDRE MISSION
I DANMARK (THOR PONTOPPIDAN, SILOAM V.)

1907

Grundet paa Sygdom har jeg ikke kunnet fuldende denne lille Bog i den Tid, jeg efter min Arbejdsplan havde sat til Side dertil, hvorfor Abonnenterne paa Missionsbiblioteket bedes undskylde, at den først udkommer saa sent.

December 1907.

H. K.

Missionstrykkeriet (ved J. Fischmann).

Indledning.

Indien, skærmet mod Nord af Himalaya, Jordens højeste Bjerge, har alle et Tropelands Rigdomme og Herligheder i Plante- og Dyreverdenen og har derfor gennem Tiderne for mange Æventyrere og Drømmere staaet som det forjættede Land; og mange er de, som droges til Indien alene for at berige sig selv. Det ostindiske Handelskompagnis hele Regimente (til 1858, da Landet kom direkte under den engelske Krone) er et eneste stort Eksempel herpaa. Og hvilken Elendighed dette medførte, og hvilke Forestillinger Indiens Befolkning maatte faa om det „kristne" Evropa, kan man faa et lille Indblik i, naar man hører, at den første „kristne" Guvernør i Bengalen gik over til Hedenskabet og ofrede en Hane paa sin Hustrus Grav; endnu staar Templer, rejste af „kristne" Officerer for deres hedenske Friller, Afgudsdyrkelsen understøttedes af Kompagniet, Soldaterne skulde salutere ved de store Afgudsfester, og troende Embedsmænd maatte ikke paavirke de Indfødte i religiøs Henseende.

I Kampen hjemme i England for at omstyrte hele dette Købmandsregimente skal Navne som Skotten

Buchanan og William Wilberforce ikke glemmes; men hvem kender og nævner vel alle de trofaste Stridsmænd, som i Indien selv ved Selvopofrelse og Selvhengivelse kæmpede Kampen for at frelse Indiens Millioner ud af moralsk og aandeligt Mørke og lade dem forstaa, at andet end Begær efter Rigdom og Nydelse kunde drage Evropæere til Indien? Ziegenbalg, Schwartz, Carey, Duff og mange andre har skrevet deres Navne uudslettelig i „Indiens Kirkehistorie", — og Hans Peter Børresen og L. O. Skrefsrud har i høj Grad været med til at indskrive Danmarks og Norges Navne blandt de Folk, som havde Sønner at ofre for Indiens Frelse.

Santhalistan og Santhalerne.

Blandt dette Folk, som hører til de sidste Rester af Urbefolkningen i Indien, er det, at disse Mænds Livsgerning øves. Med et Fællesnavn kaldes denne Urbefolkning af nogle Kolarer, af andre (f. Eks. Skrefsrud) Kherwarer, og til dem hører f. Eks. Kholer, Bhiler, Konder, Gonder og Santhaler. De sidstnævnte, som bor nordligst af alle disse, er baade de talrigste og vistnok ogsaa den Stamme, som har bevaret Urbefolkningens Præg bedst. Forfulgte og jagede gennem Aarhundreder fra Sted til Sted af de sejrende Arier, Indiens Hovedbefolkning,

alt eftersom Sejrherrerne fik Lyst til det Land, Santhalerne havde opdyrket, har de stadig skiftet Bopæl, — og i deres nuværende Land bosatte de sig, efter at en Hungersnød havde tilintetgjort den daværende Befolkning, i Slutningen af 18de Aarhundrede.

Santhal Parganas, som deres Land kaldes, er et Højland c. 35 danske Mil nordvest for Kalkutta. Gangesfloden krummer sig som en naturlig Grænselinje mod Nord; men foruden de to Millioner Santhaler, som bor samlede her, findes de spredt i mindre Skarer langs Vindhyabjergenes Skraaninger mod Syd. — Santhal Parganas er et Højland (c. 2000 Fod over Havet) af vulkansk Natur med en Rigdom af Mineralier: Kul, Kobber, Bly og Jern, ja endog Guld; men disse udnyttes endnu umaadelig lidt. Landet gennemstrømmes af en Del Floder, baade store og smaa, alle rige paa Fisk, men ogsaa paa Alligatorer. Skovene, hvoraf der endnu findes en Del, er væsentlig Kratskov (Junglen), som med sine næsten uigennemtrængelige Væv af Slyngplanter er Opholdssted for en Mængde vilde Dyr lige fra Elefanten og Tigeren til Ræven og Haren, og ved Santhalernes store Jagter sættes der ofte Ild paa Underskoven, saa det kan se ud, som et helt Bjerg staar i lys Lue. Jordbunden er som Regel kun frugtbar i Dalstrøgene, og her dyrkes mest Ris og Majs; men Høsten er aldeles afhængig af Regnen, saa trange Tider, ja ligefrem Hungersnød kan indtræde; og da maa Santhalerne friste Livet ved

Rødder i Skovene og Figen-, Banan- og Mangotræernes Frugter.

Klimaet er her under 23°—25° nordlig Bredde aldeles tropisk; i den hede Tid fra April til Juni kan Termometret vise 50 Grader Celcius, og tilmed raser ofte paa den Tid hede, orkanagtige Vinde, saa det er forstaaeligt, at Evropæere paa den Tid ofte plages af Malaria („Junglefeberen"). Fra Juli til September regner det næsten til Stadighed, Luften er lummer, og det vrimler med Skorpioner og andet giftigt Kryb. Men i vort Vinterhalvaar er Klimaet behageligt med endog temmelig kolde Nætter, Blomsterne med Tropernes rige Farvepragt og Duft myldrer frem overalt, Ris- og Majsmarkerne staar grønne, Frugttræerne staar i Blomst, — og da er Santhalistan med sine mange brusende Vandfald og skovklædte Bjergkløfter meget smukt. Men selv i denne Tid er Landet vanskeligt at berejse af Mangel paa ordentlige Landeveje, hvoraf der egentlig kun findes to, som skærer hinanden ved Dumka, der med sin lille engelske Garnison og de øverste Embedsmænd danner et Slags Centrum i hvert Fald for den sydlige Del af Landet.

Santhalerne er i Hudfarve næsten sorte som Negre, har ogsaa disses tykke Læber, men ikke Negerens Uldhaar, knap saa grove Ansigtstræk som denne, kraftige af Legemsbygning, — og de ernærer sig ved Agerbrug, Kvægavl, Jagt og for en Del Fiskeri. Deres Huse eller rettere Hytter, klinede af Jord, oversmurte med Kogødning, uden Skorsten og uden Vinduer, er i Reglen samlede i smaa Landsbyer, som styres af Høvdingen, Manjhien, og dennes

6 Medhjælpere. Foruden Præsten, Budbringeren o. s. v. vil vi blandt disse 6 især nævne Tilsynsmanden, som skulde holde et vaagent Øje med Sædelighedstilstanden i Landsbyen og gøre sine Indberetninger til Manjhien, der i Bythinget, sammen med sine Medhjælpere og i Reglen Landsbyens fornemste Indbyggere, idømte Bøder for Krænkelse af Sædeligheden og andre Lovbrud. Santhalfolket var nemlig delt i 12 Stammer*); disse igen i 12 Slægter, som boede i Landsbyer anlagte rundt omkring en befæstet Hovedstad (for hver Stamme), — og saaledes blev Bythinget med Landsbyens Manjhi som Formand en Slags Underret, — og en Overret dannede alle Landsbyhøvdingene med Hovedstadshøvdingen, Pargana, som Formand. Og en Slags Højesteret dannede en Forening af alle Overhøvdinge (Parganas) og Manjhier; — dog laa den endelige Afgørelse af vigtige Sager hos det store Folketing, som samledes i Jagttiden i April hvert Aar. Formand for dette var den Præst, i hvis Skov Jagten holdtes. Ved simpel Stemmeflerhed afgjordes vigtige Ting som Valg af nye Høvdinge, naar en Slægt var uddød, og Idømmelse af Bøder, Udstødning af Stammen og i ganske enkelte Tilfælde Dødsstraf.

Hele denne næsten ideelle, patriarkalske Ordning kunde gerne bibringe en den Tro, at i dette herlige Land levede et lykkeligt Naturfolk under lykkelige Forhold; men vi skal i det følgende se, at det baade var et dybtsunkent og haardt plaget Folk, som boede i Santhal Parganas.

*) Nu kun 11 Stammer, da een er gaaet tabt.

Santhalerne, hvis Sprog med sine 50—60 forskellige Lyde baade hvad Udtalen og Sprogbygningen angaar*) er meget vanskeligt for fremmede at tilegne sig, havde intet Alfabet, da Missionærerne kom til dem, og som Følge deraf ingen skreven Litteratur eller Historie, og dog havde de, hvor underligt det end lyder for os Nutidsmennesker, som ved enhver Lejlighed maa betjene os af Papir og Blyant for at kunne huske, alligevel en Rigdom af Minder og Sagn, bevarede ved mundtlig Overlevering fra Slægt til Slægt, idet unge Mænd i Vismændsskolerne lærte gamle Digte og Sagn udenad, ikke for at bevare dem som en hemmelig Visdom i en Slags „sort Skole", men for at foredrage dem for Folket ved visse Lejligheder.

I disse Overleveringer, som saaledes tildels var Folkets Eje, har vi ogsaa Santhalernes Opfattelse af Gud og Verden, som her gengives i korte Hovedtræk: — Alle Tings Skaber og Herre, en usynlig og almægtig Gud, Takur, lod først det tørre Land træde frem af den Vandmasse, som omgav Jorden, og skabte saa alle Slags Planter og Dyr. Det første Menneskepar, Hadam og Ajo, skabte han af Jord og indblæste dem derpaa Livsaande.*) De levede sammen i Uskyldighed som Broder og Søster uden

*) idet Ordenes indbyrdes Forhold ikke som f. Eks. paa Dansk udtrykkes ved Forholdsord, men ved Tilføjelser til Ordene, og idet Udsagnsordene har 23 forskellige Tider o. s. v.

**) Dog findes en anden fra denne meget afvigende Skabelsesberetning.

at skamme sig over deres Nøgenhed; men da indfandt sig en Dag den onde Aand Marang Buru, som lovede at skaffe dem en Glæde, de ikke kendte. Han lærte dem at lave Handi, en stærk Drik, de berusede sig, og i denne Rus skete det første sædelige Fald i Menneskeslægten. Næste Morgen vækkedes de af Marang Buru, som skammede dem ud, og for første Gang skammede de sig og lavede sig Klæder af Blade. Fra deres syv Sønner og Døtre, som indgik Ægteskab med hinanden, nedstammer Menneskeslægten.

Men ogsaa Syndfloden har sat sine Spor i Santhalernes Sagn; Menneskeslægten udartede, fortælles der, regnede ikke Ægteskabet og levede som Dyr, og da Takur forgæves havde kaldt dem til Omvendelse, befalede han en retfærdig Mand og dennes Hustru at tage Ophold i en Hule i Bjerget Harata, og i 7 Dage og Nætter kom Regnen— en Ildregn (?) — saa alle Mennesker og Dyr omkom. Men i Bjerghulen havde ogsaa mange Dyr reddet sig parvis, og fra dette Menneskepar og de i Hulen reddede Dyr stammer alle levende Væsener paa Jorden. Men eftersom de formerede sig, saa der ikke var Plads til dem ved Harata, drog de hver i sin Retning. Kherwarerne drog mod Øst, men standsedes af en høj Bjergkæde, hvorigennem de ingen Vej kunde komme; fortvivlede raabte de til Bjergets Gud og lovede at ofre til ham, om han vilde tillade dem at komme over, og næste Morgen skinnede Solens Straaler gennem et Bjergpas og viste dem Vej.

Da Kherwarerne senere slog sig til Ro i Pen-

djab, dyrkede de Solen, Singbonga, som havde vist dem Vej; men ikke nok hermed, de begyndte at dyrke en Mængde Mark-, Skov- og Flodguder, ja hver Landsby fik endog sin Gud, idet dens første Høvding ophøjedes til Gud, ja saa dybt sank de, at de begyndte at ofre til den onde Bjergaand, som en Tid havde spærret dem Vejen, og som de gjorde til et med den onde Aand Marang Buru. At Arierne, som indvandrede c. 3000 f. Kr. og efterhaanden undertvang eller forjog Kherwarerne til Bjergegnene, baade øvede Indflydelse paa deres hele Liv ogsaa i religiøs Henseende, ligesom Kherwarerne paa disses, siger sig selv; men det vil blive for vidtløftigt at komme ind paa her.

Dybt var de sunkne inden Ariernes Ankomst, dybere sank de, saa de ganske vist ikke glemte Takurs Navn; men „gamle Takur behøvede ingen Ofre", derimod ofrede de til onde Aander af Frygt for dem, ja til Midten af forrige Aarhundrede og enkelte Gange senere ofrede de endog Mennesker.*) Hos dem, som hos hele Indiens Befolkning, man kan vel sige hos alle Hedninger, blev den dybe Understrøm i al Gudsdyrkelse Frygt for de onde Aander, („Kun den, som gør Fortræd, er Gud"). Den stærke Drik Handi ofredes og nødes i rigt Maal ved deres Offerfester, af hvilke de vigtigste er Høstfesten ved Nytaarstid og Blomsterfesten ved Foraarstid, naar det hellige Sal-Træ, som altid dannede den uundværlige Offerlund ved hver Landsby, stod i Blomst.

*) Angaaende disse modbydelige Ofringer henvises til Løventhals Bog „Indien før og nu", Side 31—35.

Børresen giver i et Brev (Santhalen 1900 Nr. 4) en levende Skildring af Drukkenskaben og Elendigheden ved en saadan Fest: „Det gaar Nat og Dag med Drukkenskab og Slagsmaal; det gaar over al Beskrivelse. Kvinderne drikker med omkap, og Prygl følger med, — de bekymrer sig ikke om noget, hverken om Tærskeplads, hvor den tærskede Ris ligger adspredt, hvor Kreaturerne kan æde, som de lyster, ej heller om deres Kreaturer, hvor de gaar hen." Senere fortælles, hvorledes Tigre og Leoparder har benyttet sig af Lejligheden og gjort lyst baade blandt Bøffelokser og Svin hos de i Forvejen forarmede Santhaler. Især ved Høstfesten, som varede mange Dage, gik det vildt til. Tilsynsmanden maatte da lukke begge Øjne; thi de sædelige Udskejelser, som da fandt Sted blandt alle fra de yngste til de ældste, trodser enhver Beskrivelse, selv Børnene blev i Reglen dødrukne.

En saa dyb Fornedrelse i religiøs Henseende maatte nødvendigvis efterhaanden præge Folkekarakteren; snavsede, dovne, fordrukne og usædelige var de, kortsynede og i høj Grad, som alle Naturfolk, Øjeblikkets Børn; men Ariernes Undertrykkelse havde ikke formaaet at kue Frihedstrangen i dem, og de var i mange Maader ærlige og sanddru, godmodige og trofaste overfor dem, de havde Tillid til. Deres Kvinder er ikke, som ellers Kvinden i Indien, en lavere Slags Mennesker, Mandens Træl, tværtimod er hun i Reglen ikke alene den, som fører det store Ord i Hjemmet ved Hjælp af sin skarpe, udholdende Tunge, men i Udholdenhed og stærke Følelser over-

gaar hun i Reglen Manden, og som hans ligestillede er hendes Indflydelse i Samfundet, om end indirekte, meget stor. Hun sælges derfor ikke til en Mand, men de unge „forlover sig" i Reglen efter frit Valg, om end Hinduernes Indflydelse ved et Slags Brudekøb spores ogsaa her (Prisen for en Kone skal være c. 16 Kroner for en ung Pige, 5 Kroner for en fraskilt Kvinde og 3 Kroner for en Enke). Den forelskede Ungersvend frier ikke selv, men henvender sig i Reglen gennem Sædelighedstilsynsmanden, som saa indleder Forhandlinger med den unge Piges Forældre. Den egentlige Vielse begynder naturligvis med et Offer, og Brudens Moder binder Sømmen af Brudeparrets Klæder sammen, hvilket fuldbyrder Vielsen. At det hele ender med stort Gilde og Drikkelag, forundrer vel ingen; men derpaa bæres Brudeparret i Optog tre Gange rundt om Landsbyen, man standser ved de nygiftes Hus og kaster først Brudgommen, derefter Bruden derind. — At lykkelige Ægteskaber alligevel er en Sjældenhed, Børneopdragelsen ussel, idet disse i Reglen overlades ganske til sig selv, at Skilsmisser ikke var sjældne, og ulykkelige Hjem, hvor Skænderi og Slagsmaal hørte til Dagens Orden, det almindelige, er jo intet Under, naar Folkets Liv i det Hele var saa fornedret.

Og naar saa Døden afsluttede et saadant Liv, begravede man i Begyndelsen Liget, senere brændtes det efter Hinduernes Skik, men „Gravøllet" glemtes narturligvis ikke. Og hvad Haab var der saa om Livet efter Døden? Jo, der var svage Forestillinger

om Straf for de slette Mennesker; men hvori Saligheden bestod var ikke klart, kun dette, at en Mand fik sin første Kone igen, og det var maaske en tvivlsom Lykke.

Til al denne indre Nød og Elendighed kom saa den ydre Nød. Ariernes Indvandringer c. 3000 f. Kr. efterfulgtes i de første 4 Aarhundreder efter Kristus af skythiske Folkeslags Indvandringer, og disse igen af muhamedanske Mongoler, som fik Magten i hele Nordindien, og selv efter at Englænderne havde faaet Magten, plagede de muhamedanske Lensmænd eller Skatteforpagtere, Zemindarerne, Santhalerne over al Maade. Overfor Englænderne paastod disse, at Santhalernes Land egentlig var deres Ejendom, og Englænderne overlod dem mod en fast Afgift hele Skatteopkrævningen. Denne foretog de yderst vilkaarlig; skulde en af deres Sønner eller Døtre giftes, maatte Santhalerne bløde til Stadsen og Medgiften, de tog deres Kvæg, gjorde dem selv og deres Børn til Livegne. At det gik saaledes under det ostindiske Handelskompagnis Styrelse, er ikke til at forundre sig over, og engelske Dommere forstod ikke Santhalernes Sprog, brød sig ikke om dem og boede desuden langt borte. Hvad disse Skatteopkrævere levnede, blev de bedraget for af hinduiske Købmænd, som i rigt Maal benyttede sig af falsk Maal og Vægt, — og nødtes de til at laane, da skulde de nok faa at mærke, at de var i Aagerkarlenes Klør.

Alle disse fortvivlede Forhold gjorde, at det ofte gærede iblandt Santhalerne, og 1855 brød Oprøret ud. Bevæbnede med deres primitive Vaaben brød

de op mod Kalkutta for at klage til Øvrigheden; thi Oprøret var egentlig kun rettet mod deres Undertrykkere (Zemindarer, Købmænd og Aagerkarle) og ikke mod Englænderne; men Enden blev alligevel, at engelske Tropper splittede Skaren efter en heltemodig og dumdristig Kamp fra Santhalernes Side. Ved en klog og besindig Behandling af Santhalerne lykkedes det Regeringen at faa nogenlunde Ro, de værste Misbrug afskaffedes, og Santhalerne stilledes direkte under Guvernøren i Bengalen. En Tid var der taaleligere Tilstande for Santhalerne, men lidt efter lidt sneg de gamle Misbrug sig ind igen, og Hindukøbmandens Brændevinsbod i omtrent hver eneste Santhallandsby truede med at hidføre Santhalfolkets fuldstændige Nedværdigelse og maaske Udryddelse.

Men Oprøret 1855 havde henledt ikke alene den engelske Øvrigheds, men ogsaa engelske Missionsvenners Opmærksomhed paa dette Folk, — og Længselen efter at rejses af Fornedrelsen, som har sine dybeste Strænge i Længselen efter den sande Gud, var heller ikke ganske død i Santhalernes Hjerte. Saaledes samlede en gammel Mand faa Aar før Missionærernes Ankomst mange Santhaler om sig, talte om Elendigheden, faldt paa sine Knæ og bad Takur, som deres Fædre havde kendt og tilbedt, men de havde glemt, om at sende Mænd, som kunde vejlede dem, — og Mændene kom.

Hans Peter Børresens Barndom og Ungdom. Hans Missionskald.

Som sin Mester kom denne Herrens Tjener ikke til Verden i en Fyrstes eller Rigmands Slot; men i et Arbejderhjem paa Kristianshavn saa Hans Peter Børresen Dagens Lys 29. November 1825. Hans Fader var en norsk Tømrer, som havde slaaet sig til Ro i Danmark og døde, da Hans Peter var 8 Aar gammel, efterladende sin Hustru en uforsørget Børneflok. Legemlig stærk var Drengen ikke, en Kirtelsygdom gjorde ham en Tid næsten blind; men den stræbsomme Moder opdrog Børnene strengt, men godt, saa de ikke blev „Gadens Børn", som saa mange Børn, der vokser op under lignende ydre Kaar. Om hans Barndom er intet særligt at fortælle, og intet tydede paa, „hvad der skulde blive af dette Barn". Vel var for den opvakte Dreng i Fattigskolen Religionstimerne de kæreste af alle; men i Hjemmet synes ikke at have været nogen Tilknytning for det aandelige Liv, som gennem Grundtvigs Forkyndelse dog var det saa nær, hvad de ydre Forhold angik. Præsten, som konfirmerede ham, havde den Indflydelse paa ham, at han blev en flittig Kirkegænger, — ak, det sker ikke med saa mange Konfirmanter! — og tit lød om Søndagen hans smukke Stemme i Trinitatis Kirke, hvor han mest søgte hen. Han var efter sin Konfirmation kommen i Smedelære, og med Liv og Lyst brugte han sin Ekstrafortjeneste og Fritid til Uddannelse i sit Fag, og dette

fortsattes, da han senere blev Svend; thi frem vilde han, og hans Forfængelighed var jo ogsaa med til at drive ham fremad for dog at blive noget mere end de andre. Men tiltalende og vindende var hans Væsen, og velset var han ikke alene blandt Kammerater, men hvor han kom.

En af hans Fritids store Glæder var at høre Sang og selv at synge med i de Sangforeninger, hvoraf han var Medlem, og som saadan sang han ogsaa i Kasino, naturligvis uden at drømme om, at han 1877 paa samme Sted skulde synge Sange (Santhalsalmer) af en ganske anden Art. Og dog en Gang imellem kunde han ikke alene drømme om, men ogsaa i Samtaler slaa paa, hvor Hedningerne trængte til at høre Guds Evangelium; men flygtige Tanker var det endnu, og det ses bedst af, at han en Tid tænkte paa at gaa til Operaen. Det blev dog ikke til noget, ej heller blev hans Tanker om at melde sig som Frivillig 1848 til Virkelighed. Med Iver arbejdede han paa sin egen Uddannelse til Civilingeniør — ofte toges Søndagen med, — men da han ikke naaede en attraaet Stilling i Marinen og senere fik Afslag, da han søgte en Maskinmesterplads i et Dampskib, forlod han det lille Danmark 1852 og drog til Berlin.

Skønt han i Berlin fik saa godt Arbejde, at han baade kunde hjælpe sin fattige Moder, uddanne sig selv og saa endda have Penge tilovers, følte han sig meget ene og forladt i den fremmede By, hvor jo selv Kirkerne var ham fremmede.

En Søndag Eftermiddag tyede han ud i en af

Alleerne ved Berlin, satte sig til at læse i Ny Testamente, og da han læste Luk. 15 om den fortabte Søn, hvor forstod han da med et, at han, hvem mest forfængelige Længsler havde drevet til et fremmed Land, selv var en fortabt Søn; „da", siger han, „kastede jeg mig paa mine Knæ og skreg til min Gud og raabte: Du maa forbarme dig over mig, jeg er jo døbt i dit Navn." Og i hans Sjæl lød i samme Stund Guds Svar paa Bønnen: „Du har Syndernes Forladelse." Som et Guds Barn gik han hjem; men som ethvert Guds Barn havde han jo endnu meget, som skulde gennemkæmpes og klares, — og sin Fremtidsgerning og Kald kendte han endnu ikke, det skulde Gud føre ham til gennem den Kvinde, som blev hans Hustru.

Denne Kvinde, Karoline Hempel, var Datter af en Mand, hvem Børresen lærte at kende paa Lokomotivfabrikken, hvor han arbejdede. Gennem lyse og mørke Tider — thi Familien Hempel havde kendt begge Dele — havde Forældrene givet deres Børn, Karoline og Herman, en god Opdragelse, ikke alene ved at sørge for en god Undervisning, men Datteren maatte ogsaa tidlig tage flittig Del i Husets Gerning baade grovt og fint, — og dog det bedste var vel, at Børnene tidlig i Hjemmet lærte Bønnens Aand at kende. Paa den Tid øvede Pastor Knak, Præst for de mæhriske Brødre, en stor aandelig Virksomhed i Berlin, — en Del af sin Konfirmationsundervisning fik Karoline Hempel hos ham, skønt han ej var den Præst, som konfirmerede hende; men stor Indflydelse øvede han paa sine Konfir-

manter, og paa selve Konfirmationsdagen lovede den unge Kvinde stille i sit Hjerte at ville tjene Gud blandt Hedningerne. Da Kinamissionæren Gützlaff kom til Berlin 1850, vilde den 19-aarige unge Pige, tilskyndet af Pastor Knak, straks til Kina; men Forældrene sagde „Nej". Efter denne store Skuffelse kastede hun sig med endnu større Iver over Arbejdet i forskellige kristelige Foreninger i Berlin, vilde en Tid optage en Diakonissegerning; men hendes Fader fortalte hende bestemt, at hendes Gerning var at pleje og være en Støtte for sin svagelige Moder.

Netop paa denne Tid, da hun gik stækket og skuffet i sit Hjem, kom Børresen efter gentagne Indbydelser fra Faderen i hendes Hjem. De forstod snart, at Gud havde ført dem sammen for Livet; — og i den Forlovelsestid, som paa Grund af Karoline Hempels Sygdom strakte sig over to Aar, førtes Børresen ikke alene ind i det rige Menighedsliv i Pastor Knaks Menighed, men ogsaa ind i sin Forlovedes Missionstanker; hans Ungdomsdrømme og hendes ungdommelige Tilløb til at blive Herrens Tjenerinde paa Missionsmarken forenedes i det bestemte Forsæt, at de vilde tjene Herren paa Missionsmarken, naar hans Time kom; men endnu mente de, at der skulde ventes.

Den 5te Juni 1855 stod Brylluppet, — og det Hjem, som den unge Civilingeniør Børresen og Karoline Hempel stiftede, blev allerede i Berlin et velsignet Hjem, aabent som det altid var ikke mindst for unge Skandinaver, som uddannede sig i Berlin,

men ogsaa for andre. En sjælden Evne til at omgaas Unge havde Børresen, ivrigt tog baade han og hans Hustru Del i Menighedsarbejdet, og Pengene gik, skønt Indtægterne var gode; thi Børresen satte dem i „den himmelske Bank, som gav 100 Procent".

Missionstanken var ikke opgivet, men lagt til Side. Da tog Herren deres første Søn, et Aar gammel, fra dem, og det blev for dem begge Herrens Kald til at drage ud; men foreløbig maatte det opgives, da Fru Børresen paa Grund af Sygdom maatte til et Søbad. Hun tog til Danmark, lærte at kende og holde af Danmark og sin Mands Slægt. Men hjemkommen gik alt som før, skønt hendes Mand erklærede sig rede, naar hun var rede. Men hendes Forældre holdt igen, — og ikke engang, da Herren tog hendes andet Barn, en lille Pige, blev det Alvor med „at betale Herren sine Løfter". „De gjorde jo saa meget for Hedningerne derhjemme". Men da saa Herren tog det tredje Barn, den lille englelige Gertrud, da var Fru Børresens Modstand brudt; men nu havde Børresen travlt med Tanker og Forberedelser til en egen Fabrik i Sverrig, og nu var han alligevel ikke rede. Da meldte Fru Børresen paa egen Haand sig selv og sin Mand til det gosznerske Missionsselskab, og da Børresen mærkede, at nu var det Alvor, afbrød han alle Forhandlinger om den nye Fabrik — og gjorde sig rede, ikke til at drage til Kina, som man kunde have ventet, men til Indien. Dette var i Foraaret 1863.

At det blev Indien og ikke Kina, havde Gud ordnet ad sine underlige Veje ved at sende en ung norsk

Mekaniker, Lars Olof Skrefsrud, til Berlin. Han kom til Berlin med et bestemt Missionskald — vi skal senere høre lidt herom, — var kommen paa Procknows Missionsskole og havde ved sin enestaaende Begavelse og Energi paa et Aar naaet, hvad de andre Missionselever havde været 4 Aar om at naa. Fra Norge var Børresens Hjem bleven ham anbefalet; den maaske lidt kantede og aabenhjertige Nordmand blev snart, trods adskillige Rivninger med Fru Børresen, en kær Ven af Huset, ja Børresens Hjerteven: sammen vilde de ud paa Missionsmarken, helst vilde de „pløje Nyland".

Skrefsrud blev antaget af det gosznerske Missionsselskab til at arbejde blandt Kohlerne i Indien. I Efteraaret 1863 skulde han drage af Sted forud, hans Forlovede, Anna Onsum, kom til Berlin for at tage Afsked og for selv at uddannes til Missionsgerningen. I November 1863 drog Skrefsrud af Sted, en meget besværlig Rejse var det; thi Selskabet havde kun kunnet give ham 300 Kr. til Rejsepenge; en stor Del af Rejsen maatte han derfor tilbagelægge som Dækspassager; men velbeholden og frisk naaede han alligevel Indien og fik anvist den nye Missionsstation Purulia, hvor han straks kastede sig over Sprogstudierne.

Imidlertid beredte Børresens sig i Berlin paa Afrejsen; de oplevede Krigens Udbrud i 1864 og lagde deres Kærlighed til Danmark for Dagen ved at drage Omsorg for danske Krigsfanger, som kom til Spandau. Børresen var paa et kort Afskedsbesøg i København, hørte ved denne Lejlighed gamle Grundt-

vig i Vartov; men i November var de rejsefærdige, og 21. November 1864 holdtes Afskedsfesten for dem i en af Berlins Kirker, og Generalsuperintendent Büchsel lyste under Haandspaalæggelse Guds Velsignelse over Børresen og hans Hustru, Anna Onsum, Skrefsruds Forlovede, en ung Pastor Struve og nogle andre unge Missionærer, og 23. November forlod de Berlin. Trods Sørejsens Besværligheder fejrede de glade Jul om Bord og naaede Indien (Kalkutta) 5. April 1865 glade og forhaabningsfulde.

Men det blev trange Aar de to første; det første Bud, de fik, var Brev, som meldte, at Fru Børresens Fader var død, og de Forhold, de gik ind til, var alt andet end lyse og fredelige. Missionærerne var delt i to Lejre, den ene Part stod paa Bestyrelsens Side, den anden samlede sig om en Missionær Batsch, en myndig Mand, som nægtede at lyde Bestyrelsen i Hjemlandet. Pastor Struve, som skulde have været paa Hovedstationen som Seminarieforstander, blev af Batsch kommanderet til Purulia, senere andetsteds hen og døde snart af Kolera under sin nidkære og omhyggelige Omsorg for de Indfødte. Og Børresens og Skrefsruds fik en lignende Behandling, thi dels kunde de tyske Missionærer ikke døje dem som danske, dels forstod Batsch, at Børresen havde Bestyrelsens Tillid. Man mærkede, at de to „danske" Missionærer havde „ét Hjerte og en Sjæl", som Børresen skrev til det danske Missionsselskab, og det blev ved en Missionærkonferens bestemt, at de skulde skilles. Da de nægtede dette, fik de deres Afsked 1866.

Svært havde det været at arbejde under saadanne Forhold, sværere blev det, da en Henvendelse til Dansk Missionsselskab om at komme i dets Tjeneste fik det Svar, at Bestyrelsen ikke mente at kunne magte mere. Man havde jo lige antaget Missionær Ochs og overtaget Bethanien og stod i Arbejdets Begyndelse med Udsendelse af Hjælpere for Ochs, og Indtægterne var jo den Gang smaa, og saa kunde man vist heller ikke rigtig tro, at Forholdet mellem Danske og Tyske var det samme i Indien som herhjemme. Men nu viste det sig, at Børresens Valgsprog: „Frygt ikke, tro kun", var mere end en Devise, ja en Kraft i hans Liv, med Barnetro og Tillid klyngede han sig til Gud i Bøn baade Dag og Nat og kastede ikke Frimodigheden bort, og Belønningen kom i Guds Time som et selvstændigt, sjældent rigt velsignet Missionsarbejde for ham og hans Venner, for hvem han i disse Tider var Klippen, som ikke rokkedes.

Fra Stationen Purulia drog de til Kalkutta, hvor nogle rige, bengalske Herrer fattede Interesse for dem og foreløbig gav dem et godt Hus at bo i og hjalp dem paa anden Maade. De laa ikke paa den lade Side, skønt de endnu intet bestemt Arbejdsfelt havde, men brugte Tiden flittigt til Studeringer og til at prædike for Bengalerne.

Om Santhalernes Oprør 1855 havde Børresen og hans Hustru læst i Berlin og var allerede da bleven grebne af disses Elendighed; i Purulia havde Skrefsrud faaet nogen Kendskab til Santhalerne, og da en Mission blandt dem vilde blive en Opfyldelse

af et af deres Ønsker, nemlig at „pløje Nyland", arbejde, hvor ingen Missionær før havde arbejdet, besluttede de, tilskyndet af deres Venner i Kalkutta, at optage en Gerning blandt disse.

Vel havde det engelske Kirkemissionsselskab 1862 anlagt en Station, Taljhari, i den nordlige Del af Santhal Parganas, og dette Arbejde havde god Vækst under den daværende Missionær Storrs Ledelse*); men hele den sydlige Del laa jo saa godt som uopdyrket. Her havde Baptistmissionæren Johnson, skønt hans Hovedarbejde var blandt Bengaler, fra sin Station Sewry*) gjort „Strejftog" ind i Santhal Parganas og byggede sig en Hytte for at kunne opholde sig der nogle Maaneder af Aarene 1865—66 og arbejde blandt Santhalerne. Til denne rejste Skrefsrud for at faa nærmere Underretning om Forholdene; men Johnson, som var ked af sit Missionsselskab, fordi det nægtede ham at arbejde blandt Santhalerne, tilbød at forlade Baptistmissionen og arbejde sammen med dem.

Efter Samraad med Børresen besluttede disse tre at begynde et Fællesarbejde: „Home mission to the Santhals" (Hjemmemission blandt Santhalerne). Arbejdet skulde være selvstændigt og ikke staa under noget bestemt Missionsselskab. Vel havde de inden Overenskomsten med Johnson atter henvendt sig

---

*) Storr arbejdede i Santhalistan fra 1866—71 og flere Hundrede vandtes, og Menighederne der talte 1894 4000 Medlemmer. Senere begyndte den skotske Frikirke 1870 i den vestlige Del af Santhalistan et Missionsarbejde.

**) Sewry laa lige ved Sydgrænsen af Santhal Parganas.

til Dansk Missionsselskab, ikke om Pengehjælp, men om at antages som dets Missionærer, for at, som Skrefsrud skrev, denne private Mission ikke skulde staa som et forladt Barn. Med de faa hundrede Kroner, som de selv ejede, og med Løfte om yderligere Tilskud fra deres bengalske Venner vilde de begynde i Tro til Guds Hjælp i Fremtiden. Svaret fra Dansk Missionsselskabs Formand, Dr. Kalkar, lod længe vente paa sig, og da det kom, var det vagt og ubestemt; men da var Tærningerne allerede kastede. Vel var de tre Mænd ikke „ét Hjerte og én Sjæl", da Johnson trods sit Frisind jo var og blev Baptist; men i en begyndende Missionsgerning mente de at kunne samarbejde, og Gud maatte jo saa vise Vej, hvad vi ogsaa skal se, han gjorde, om end dette Forbund med Johnson senere voldte dem mange Bryderier.

Men nu skulde Arbejdet jo begyndes uden nogen videre Kapital, uden Støtte fra Hjemlandet, blandt et Folk, om hvilket man kun havde ondt og daarligt at fortælle dem; men de trange Begyndelsesaar havde ikke kuet, men øget Modet og Troen paa den Gud, som selv havde drevet dem ud i sin Høst og nu ogsaa, derom var de overbeviste, havde givet dem en bestemt Arbejdsmark.

Arbejdet i Santhalistan til Børresens første Evreparejse.

Skrefsruds, som var bleven viet af Pastor Struve kort efter Ankomsten til Indien, og Børresens tog midlertidig Ophold i Sewry hos Johnson, og nu begyndte man at gennemsøge Landet for at finde en passende Plads for en Missionsstation. Ved Landsbyen Benagaria fandt de en passende Grund, og medens Børresen herfra stod og saa ud over Santhalistan, lød det i hans Sjæl: „Se dette Land vil jeg give dig." Og straks skred man til Værket, Grunden blev købt af Godsejeren for en lille Pengesum, og Stene til Grunden blev slæbt sammen af Indfødte; men Junglefeberen angreb Skrefsrud, saa de maatte vende tilbage til Sewry. I Begyndelsen af April havde de begyndt deres Rejser, i Slutningen af September vendte de (Børresen og Skrefsrud) tilbage for at tage fat for Alvor i den gode Aarstid. 15. Oktober 1867 kunde Børresen lægge Grunden til Missionsstationen Ebenezer.

Stationen kom til at bestaa af to Missionærboliger — én for Børresens og Skrefsruds og én for Johnson og hans Familie, — store og luftige var de, c. 100 Fod lange og 40 Fod brede; men desuden et Skolehus for Drenge, et for Piger, og smaa Kostalde. Børresen lagde Planen, og han og Skrefsrud udførte alt Smede- og Tømrerarbejde; men samtidig holdt man en lille Skole for Drenge, Børresen og Skrefsrud skiftedes til at forlade Arbejdet paa

Bygningen for at drage rundt blandt Santhalerne og lære dem at kende. Snart sov de i Løvhytter, snart i Kostalde, vilde Dyr og andre Skabninger som Slanger, Rotter, Mus og hvide Myrer, var ofte ubehagelige Naboer eller nærgaaende Husfæller. To Gange daglig prædikede de for Arbejdsfolkene og hvem, der vilde høre. Skrefsrud havde med sine glimrende Anlæg for Sprog tilegnet sig saa meget af Santhali paa en 3—4 Maaneder, at han saa smaat kunde begynde at tale til dem i deres eget Sprog, Børresen derimod talte paa Bengalsk.

Santhalerne, som saa godt som aldrig havde mødt andet end ondt fra fremmedes Side, modtog dem med Mistro og vilde til Tider ikke engang sælge dem Mad. En Gang sultede Børresen i to Dage, fristedes til at forlade disse „grusomme Djævelens Børn"; men da Manden, han igen havde sendt ud efter Mad, som Svar paa hans Bøn til Gud vendte tilbage med 2 Høns, vilde han sikre sig for de nærmest følgende Dage ved at købe nogle flere, men kunde ingen faa. Som et Folk paa Ørkenvandring maatte de leve fra Dag til Dag af Guds Haand.

Ogsaa Pengene knebidet med; thi stort var Byggeplanerne jo anlagt, for store efter Skrefsruds og Johnsons Mening. Som altid klyngede Børresen sig til sin Fader i Himlen og fik det Svar, at han blot skulde rejse til Kalkutta; lige ankommen hertil mødtes han med de Ord af en af sine Venner derinde: „Børresen, du kommer fra Gud." „Ja, det ved jeg," sagde Børresen. Vennen, hvem Gud i en Drøm havde tilkendegivet, at Børresen trængte til Penge,

var just nu paa Vej til Posthuset med Penge til ham.

Skønt Bygningerne først blev færdige 1869, flyttede de allerede 1868 i Regntiden ind med deres Familier, — og kort Tid efter blev der født Børresen en Søn, Fridtjof, som det tredje Barn, Gud gav dem til Erstatning for de tre Smaabørn, de havde mistet i Berlin. Og nu havde de Hænderne fulde af Arbejde: Drengeskolen, begyndt i en Løvhytte, fortsattes under Børresens Ledelse foreløbig i Løvhytten. Han havde sjældne Evner til at omgaas Unge, og de fornægtede sig ikke under hans Arbejde blandt de unge Santhaler. Han kunde bede saa barnligt og inderligt sammen med dem og være deres „Papa", som han senere kaldtes blandt Santhalerne, og det var da ogsaa paa denne Gren af Arbejdet, at Missionens første Frugter tidligt modnedes, saa de allerede i Marts 1869 kunde døbe 3 unge Mænd, blandt hvilke vi blot skal nævne Siram, hvis Legeme var mishandlet ved Selvpinsler, og hvis Sjæl var ved at forsmægte af Fortvivlelse i dens Søgen efter Fred, da han kom til Skolen. Nu blev han døbt, og senere blev han den første indfødte kristne Præst blandt sine Landsmænd. De to andre, Jaagaat og Rachu, vandt ved deres Vidnesbyrd snart hele deres Slægt, som boede i Nærheden af Ebenezer.

Børresen, som først et Par Aar senere var Sproget mægtig, prædikede paa Bengali, medens Skrefsrud baade hjemme og paa Rejser, ikke mindst ved de store Jagtthing, prædikede med sin ildnende Veltalenhed for Folkeskarerne paa deres eget Sprog;

i Begyndelsen var Johnson hans Medarbejder i denne Gerning. Nogen Hjælp havde de ogsaa af en svensk Sømand, Cornelius, som havde sluttet sig til dem. Og medens Skrefsrud i stille Timer digtede Salmer til santhalske Folkemelodier, arbejdede paa et Leksikon og en Grammatik, som blev udgivet allerede 1869, gik Børresen paa Hus- og Sygebesøg, ja øvede ligefrem en Lægegerning blandt det af Sygdomme plagede Folk; til Tider kunde Medicinen slippe op, saa han kun kunde give de syge lidt Eau de Cologne; men han glemte ikke at bede om Guds Velsignelse, og mange blev hjulpne. At for Eksempel en Fader kunde sluge al Medicinen til sin syge Søn paa én Gang og saa mene, at det vilde hjælpe Sønnen, at Santhalerne først kommer med deres syge efter at have prøvet deres egne Læger og Troldmænd og ofret i det uendelige til Afguderne, viser os en lille Smule af de Vanskeligheder, en saadan Gerning førte med sig. Husapoteket paa Ebenezer var ikke mindst til Gavn og Velsignelse, da der i 1873—74 var Misvækst og Hungersnød, og denne Gren af Gerningen voksede sig snart saa stor, at en ung Santhaler, Nimaj, uddannedes til Apoteker hos en evropæisk Læge og med Held forestod Apoteket og behandlede de almindeligste Sygdomme.

Men Pengene til hele denne Gerning, hvorfra kom de? Missionsstationen kostede alt i alt over 10,000 Rupier (c. 16,000 Kroner), de aarlige Udgifter naaede 1870 næsten op til 8000 Rupier, og en maanedlig Understøttelse fra Baptistmissionsselskabet, 100 Rupier, forslog jo ikke meget, tilmed var

Hjælpen fra Vennerne i Kalkutta svunden stærkt ind. Det meste maatte Børresen indsamle paa Tiggerrejser fra den ene af Nordindiens Byer efter den anden. Fru Hus til Hus gik han til de rige Englændere, første Gang 1868 og saaledes hvert Aar til sin Evroparejse 1876. Det var ofte en tung Gang; men hans Tro skuffedes aldrig, og de, som gav ham Sølvet og Guldet, fik ofte gennem Børresens Ophold i deres Hjem den Velsignelse, som Herren har lovet den, der giver en af hans Tjenere blot et Glas Vand, fordi han er hans Discipel.

Men dobbelt trang kunde en saadan Rejse blive, naar der, hvad der hændte flere Gange, var Sygdom paa Ebenezer, medens han færdedes langt borte. Saaledes fik han vistnok allerede paa den første Rejse et Brev fra Skrefsrud, hvori der stod: „Vil du se din Hustru, før hun dør, saa kom straks." De Missionærer, hos hvem Børresen da var, raadede ham til at rejse straks; men han tog en Bibel, som laa fremme, og sagde: „Skriften fortæller om Undere. Mon Jesus blot gjorde Undere, medens han vandrede hernede? I Nødens Time vil jeg gaa til ham, og jeg tror, at han kan hjælpe min Hustru bedre end jeg, og det vil han gøre, enten jeg er hos hende eller langt borte. Hjælp mig at bede." De knælede ned sammen, og saa kunde han frimodig skrive til sin Hustru: „Vær kun rolig, du kommer dig, jeg har bedt for dig!" Og i den samme Time følte Fru Børresen sig bedre og sagde til Skrefsrud: „Jeg tror, jeg kommer mig; min kære Mand beder for mig." Og hun kom sig.

Men vi vender tilbage til Livet og Gerningen paa Ebenezer og i Omegnen. Fru Børresen havde straks ved sin Ankomst til Ebenezer søgt at lokke de smaa Piger, som fulgte deres Mødre paa Arbejde, til sig og begyndte at undervise dem — og forsøgte selv at lære Sproget af dem. Vanskeligt var det, thi de var meget ustadige, men i al sin Ringhed og tilsyneladende Ubetydelighed blev dette alligevel Begyndelsen til den Pigeskole, hvorfra saa mange Kvinder gik ud ikke alene med Kundskaber og Dygtighed til alt Husvæsen, men ogsaa som virkelig kristne Kvinder, der ofte som Hustruer for Missionens senere saa talrige indfødte Medarbejdere blev af stor Betydning, saa Missionen kunde blive Surdejen, som gennemsyrede Hjemmene og Folkelivet.

Johnsons Arbejde blev ikke af lang Varighed, den ydre Anledning var et alvorligt Uheld paa en Tigerjagt. Med kun én Kugle i sin Riffel var han sammen med Børresen gaaet ud for at dræbe en Tiger, som havde vist sig i en Landsby nærved. Under Forsøget paa at finde dens Skjulested stod han pludselig Ansigt til Ansigt med Tigeren paa kun 10 Skridts Afstand, og da Tigeren i et Spring kastede sig over ham, forfejlede hans eneste Kugle sin Virkning, hans venstre Arm knustes under Tigerens frygtelige Bid. Da pludselig trak Tigeren sig vredt knurrende tilbage; thi da Børresen havde set hans ulykkelige Stilling, begyndte han uvilkaarlig, idet han sukkede til Gud: „Herre, frels ham" — at raabe og klappe i Hænderne; knurrende slap Tigeren sit Bytte, men vedblev at springe om i Nærheden, me-

dens den haardt saarede Johnson blev baaret til Ebenezer. Senere maatte hans Arm sættes af lidt neden for Albueleddet; men hans Helbredelse tog Tid, og lige efter den første Daabshøjtidelighed i Foraaret 1869 forlod Johnson Ebenezer. Kort efter døde hans Hustru og deres to smaa Børn, og han drog til Evropa for at vinde Kræfterne igen. Vel vendte han et Par Aar senere tilbage og deltog i kort Tid i Arbejdet paa en ny Station; men forlod saa ganske Gerningen blandt Santhalerne for at begynde en hel ny Mission.

At hans Arbejde i Santhalistan blev saa kort, var sikkert af Betydning for hele Missionens Fremtid; thi det viste sig senere, at han i det stille havde arbejdet paa at bringe den ny Mission ind under Baptisternes Ledelse, idet han havde betragtet det hele som en Fortsættelse af sin egen Gerning.

Men Gerningen var imidlertid gaaet sin stille Gang. Paa Ebenezer havde lyse og mørke Tider vekslet, tungest havde det været, da Fru Skrefsrud, som havde gaaet som en stille, from Husmoder paa Ebenezer, døde den 5. Maj 1870, samtidig med, at Skrefsrud var saa syg, at han maatte bæres til Begravelsen, og Fru Børresen var Døden nær for anden Gang, medens hendes ældste Datter Ingeborg ligeledes var meget alvorlig syg. I nogle Maaneder maatte de til Sewry, medens Børresen, som endnu ikke var Sproget mægtig, men vistnok i denne og den nærmeste Tid fik lært det, maatte varetage hele Gerningen paa Ebenezer. — Men vi vil et Øjeblik se

lidt paa den unge Santhalmenighed og Santhalernes hele Stilling til Arbejdet og Missionærerne.

I December 1869 havde man holdt det første Menighedsmøde paa Ebenezer, den unge Menighed bestod da af 15 døbte. Det var betegnende for den Missionsaand, som allerede den Gang og senere i stigende Grad har besjælet Santhalmenighederne, at en af de nydøbte foreslog følgende Forhandlingsemne: 1) Paa hvad Maade kan vi bedst forherlige Kristi Evangelium og bevæge andre til at blive delagtige deri? 2) Vilde det ikke være bedst, om to af dem i deres Fritid gik ud og prædikede Evangeliet for deres Landsmænd? Svaret fra en af de andre lød saaledes: „Vi maa blive som en Stad, der ligger paa Bjerget, hvor Grunden skraaner ned til alle Sider, og som har en god Mandjhi, godt Vand, rene Gader, nette og hyggelige Huse, renlige Indbyggere, som er glade og venlige, og med frugtbare Marker i Sletten udenfor; thi i en saadan By vil enhver gerne bo." At Hjælpen til at leve et saadant Liv og gøre en saadan Gerning skulde søges hos Jesus alene, var man enige om. Siram og Hindu blev de to første Udsendinge, men blev ikke de eneste; alt som smaa Menigheder dannedes rundt omkring i Landsbyerne, fik de hver sine Ældste og sin Kateket; men de var ikke de eneste, som missionerede; blandt de mange nidkære Indfødte, som blev vundne i dette Tidsrum, skal vi blot nævne et Par. Lachu, en stakkels falden Kvinde, fuld af væmmelige Saar, kom allerede i et af de første Aar til Ebenezer, doven, ussel og elen-

dig var hun; men da hun fik ham at kende, som giver Styrke til den, der ingen har, blev hun en Velsignelse paa Ebenezer, ikke mindst blandt Pigerne, naar Fru Børresen var syg eller bortrejst; men hun vandrede ogsaa paa sine svage Fødder fra Landsby til Landsby, sang Salmer, fortalte om Frelseren og blev et Redskab til manges Frelse. Hun døde under en Koleraepidemi 1874 med de Ord: „Jeg ønsker blot, at den Herre Jesus vil komme snart." Hatia, en Mand paa c. 40 Aar, blev gennem en underlig Drøm ført til Ebenezer, han blev straks forunderlig stærkt greben, og da han efter omhyggelig Undervisning var bleven døbt, gik han hjem, men bragte snart største Delen af sin Landsbys Beboere til Børresen, de vilde alle være Kristne, i den Grad havde hans Vidnesbyrd grebet dem. Snart efter bragte han Befolkningen fra en anden Landsby — og saaledes blev flere Landsbyer gennem denne ene Mands Vidnesbyrd bragt til Kristus.

Hinduma hed den første af Menighedens Enker, som vandrede om fra Landsby til Landsby som en sand Tjenerinde, rede til at hjælpe alle i de timelige Ting, men ogsaa rede til at synge og vidne om sin Frelser. Sine egne Børn og Slægtninge, som næsten alle var Hedninger, glemte hun ikke, men det skete jo ikke sjældent, at de kastede hende ud.

Og betegnende for Missionsaanden iblandt dem er ogsaa Udtalelsen fra en gammel Mand, som sagde: „Hvis jeg nogen Sinde kommer i Himlen uden at have været Redskab til at bringe ét Menneske til

Kristus, da vil jeg gaa hen i en Krog uden at turde se paa Jesus Kristus eller nogen af eder."

Man spørger ganske uvilkaarligt: gik det da saa let at blive en Kristen, og kostede det ikke her noget at bekende Kristus? Jo, det kostede et ganske afgjort Brud med sig selv naturligvis, men ogsaa med sit Folks Skikke. Endnu den Dag i Dag er alle Santhalkristne efter Missionærernes Eksempel aldeles afholdende fra alle stærke Drikke. Saa indvævet var Handi og Nydelsen af denne i hele Folkelivet ligefra Beretningen om Syndefaldet til de mindste Offerfester og Gilder, at et afgjort Brud maatte ske. Og saa strengt tog man i de smaa Menigheder, hvor man øvede streng Tugt, paa denne Sag, at blot mod det mindste Fald for denne Fristelse skred man ind. Børresen fortæller fra et af de første Aar om en ung Mand, som havde ladet sig forlede til at drikke en Kop Handi og slaa paa Tromme i en hedensk Landsby. Han blev spurgt, om det var hans Mening at forlade Menigheden, og da han hertil svarede „Nej", fik han en Dragt Prygl af de to Ældste, man knælede ned, bød Synderen at bede — og virkelig bad han angerfuld Gud om Tilgivelse; om man end maa indrømme, at denne Tugt ligesom i andre Tilfælde var mere nidkær end forstandig, viser det, med hvilken Alvor man tog paa disse Ting.

Men det kunde ogsaa i de første Aar føre til Banlysning og Udstødelse af Stammen at lade sig døbe. Hustruen blev ofte taget fra Manden, hans Ejendele ødelagt eller givet til andre. Saaledes berøvede man i Takurpur 6 kristne Familier deres

Kogekar, en stor Del af deres Smaakreaturer, deres Høst afmejede og bortførte man for deres Øjne. Sibu, senere Overhøvding i Kolonien Assam, blev slaaet og stenet ud af sin By, hans Hus jævnedes med Jorden, hans Hustru og Familie toges fra ham, og dog kom han glad i Troen til Missionærerne: han kunde da nok lide dette, naar Guds egen Søn havde lidt for ham. Man forbød de Kristne Adgang til Damme og Brønde og overøste dem med Skældsord og Haan, naar de viste sig paa Gaden.

Kirken paa Ebenezer stak Hedningerne Ild paa 1869, og Overhøvdingen Matru Pargana, som havde overværet den første Daabshandling, rasede imod alle de Kristne, lagde ligefrem en Plan om ganske at fordrive Missionærerne. — Dog Gud hørte Missionærernes Bøn; paa selve Dagen, da Santhalerne allerede begyndte at flokkes om ham, blev han fængslet af Øvrigheden for en Forbrydelse. Svag og Døden nær kom han ud af Fængslet, og bøjet af Missionærernes Kærlighed imod ham (han blev senere døbt) var han ved de store Folkemøder 1871, hvor Santhalfolket, stærkt grebne af Skrefsruds Tale til dem, vedtog Religionsfrihed, en af de allerivrigste Talsmænd for denne Ligestilling af Kristne og Hedninger. Vel var Forfølgelse og Mishandling af Kristne fra nu af ulovlig, men øvedes dog endnu i lang Tid især paa de fra Ebenezer længst fjernede Landsbyer, f. Eks. i Asanboni, 3 danske Mil fra Ebenezer.

Naar vi hører, at 1873 i Foraaret talte Santhalmenigheden allerede 285 Døbte, som alle var Nad-

vergæster, saa forstaar vi, at der ikke alene var Brug for indfødte Hjælpere, men at Skrefsrud og Børresen havde maattet arbejde utrætteligt. Børresen var ikke alene „Papa" for de unge Mænd paa Skolen og de syges Læge og Ven og den, der paa sine aarlige Tiggerrejser skaffede Missionen det daglige Brød, nej, han var ogsaa „Papa" for de mange smaa Menigheder, som han utrættelig, snart til Fods, snart i de umagelige Oksevogne, besøgte. Han irettesatte dem med en Faders Myndighed, for den ejede han ogsaa, men tillige med en Faders Kærlighed, naar der var Uenighed iblandt dem; han talte indtrængende til dem, som var begyndt at glide bort fra Menigheden og volde Sorg.

Under Velsignelsen og Fremgangen i Gerningen havde han et vaagent Øje for de mange Farer, som truede de unge Menigheder, som han skrev (April 1892 til Pastor Dalhoff): „thi Satan fnyser gruelig! og vi maa alle ned for Jesu Fødder, vi maa stedse blive mindre, for at Herren maa være i Stand til at udruste os med Jerntro og Kraft." Ved sine Besøg døbte han efter Overhøring dem, som havde været forberedt til Daab, til Tider 15—20 Mennesker i en lille Landsby, og prædikede saa for de Kristne og Hedningerne, som ofte indfandt sig i Mængde ved en saadan Lejlighed. Hans jævne og enfoldige Vidnesbyrd, hjærtelige og varme som de var, greb ofte de Hjerter, i hvilke Skrefsruds store Veltalenhed og Kraft havde brudt ned og banet Vej. Ved sit gode danske Humør, sine jævne og ligefremme Billeder kunde han ofte i en Slags Samtaleform præ-

dike for dem. Vi nævner blot et Eksempel: Til Jagtthinget 1876 drog han frimodig og tryg, skønt der var stærkt Gære og voksende Had, ja ligefrem nye Planer om at fordrive Missionærerne, oppe blandt Santhalerne. Da disse mente ikke at kunne tro det, han vidnede for dem, da de aldrig havde set det, spurgte han dem, om de ikke troede, at Dronningen af England, som de heller ikke havde set, var til, og om de agtede at være ulydige mod hende. Da de intet kunde svare, sagde han, at de troede, Dronningen var til, fordi de saa hendes Embedsmænd og hendes Segl i alle offentlige Dokumenter; det indrømmede de, og han fortsatte: „Paa samme Maade, som Dommere og Embedsmænd er Dronningens Tjenere, sendte i hendes Ærinde, er vi Padrier (Missionærer) Guds Tjenere, sendte af ham for at bringe jer tilbage til hans Favn, og her er hans skrevne Indbydelse til jer." Han rakte dem Biblen, og da de beklagede, at de ikke kunde læse den, sagde han til dem, at det var meget dumt at dømme om det, som de ej forstod sig paa, og han gav dem det Raad at komme og lære at læse, saa kunde de med Ret dømme om det, han fortalte dem. — Og saaledes blev han denne Gang og ved mange andre Lejligheder ved at samtale med dem til langt ud paa Natten. — Mest holdt han dog af at sidde i Fortrolighed og tale med de Kristne og synge med dem i de stille Nattetimer, som næsten altid sluttede med Sangen: „Kærlighed fra Gud", hvorpaa Børresen gik til sit Leje i sin Løvhytte, i et Telt

eller i sin Oksevogn, for saa tidlig den næste Dag at bryde op til en ny Egn.

Engang imellem kom Børresen paa sine Rejser med et ganske anseeligt Følge, ikke alene Skrefsrud og Fru Børresen, men baade de unge Mænd og hele Pigeskolen fulgte da med. En hel Karavane kunde det være, og mange Besværligheder fulgte med en saadan Udflugt; men Hedningerne kunde da ogsaa samles i Hundredvis for at høre Missionæren prædike, og Kvinderne kunde om Aftenen sidde i Skarevis og stille lytte til Pigernes Sang. Og under et saadant Ophold i eller ved en Landsby drog saa om Eftermiddagen de unge Karle to og to og de ældste af Pigerne to og to ud for at vidne for deres Brødre og Søstre i Nabolandsbyerne. Og Missionærerne havde da lidt af den Glæde, som bevægede Jesus, da hans Disciple vendte tilbage efter deres første Udsendelse, naar de vendte tilbage og i barnlig Glæde fortalte om, hvorledes Jesus havde været med dem paa deres Vandringer.

Under alt dette udadvendte Arbejde blev Arbejdet paa Ebenezer ikke forsømt; foruden Drenge- og Pigeskolerne, som efter mange Vanskeligheder kom i jævn og god Gang og Vækst, holdtes de regelmæssige Gudstjenester i „Domkirken", hvis Opførelse alt i alt havde kostet 3 Rupier (5 Kroner), bygget af Pæle og Grene af Drengene under Børresens Ledelse, den rummede 600 Mennesker og havde ingen anden Hvælving end den, Guds Himmel dannede. Men foruden disse Gudstjenester var der tidlig begyndt en Søndagsskole, først og fremmest for

Børn, men da ogsaa for Voksne, som ønskede Belæring i Kristendommens Sandheder. Ved enkelte Lejligheder, især i Juletiden, hvor der fejredes hyggelige Julefester og senere holdtes Menighedsmøder for Ældste, som to og to øvede en Gerning i Landsbyerne, og for Kateketerne, kunde flere Hundrede indfinde sig til Gudstjenesterne. — Og hele Gerningen trængte til nye Kræfter fra Evropa; men de kom ikke straks; tværtimod maatte Børresen være ganske alene fra Foraaret 1873 til December 1874, idet Fru Børresen, tvungen af Sygdom og tillige for at anbringe deres tre Børn i Evropa, maatte forlade Santhalistan i April Maaned, og Skrefsrud fulgte efter Lægens Raad snart efter hende.

Med en ung Tysker ved Navn Hägert, som lige var ankommen og snart igen forlod Missionen, stod Børresen nu ganske ene om Arbejdet. Og det blev en trang Tid fuld af Møje og Besvær, men ogsaa en meget velsignet, maaske den mest velsignede Tid i Santhalmissionens Historie. Børresen foretog straks, skønt det var i den varme Tid, en af sine Rundrejser og sporede til sin Glæde Fremgang næsten overalt; men da han var hjemkommen fra sin sædvanlige Indsamlingsrejse og i Foraaret 1874 drog rundt med hele Skaren fra Ebenezer,*) blev han Vidne til stor Nød iblandt Santhalerne, idet Høsten 1873 var aldeles mislykket, saa en truende Hungersnød stod for Døren. Han sendte da en Indberetning til Regeringen, men nøjedes ikke med at beskrive

*) Pigeskolen lededes i Fru Børresens Fraværelse en Tid af en ostindisk Dame, Frk. Thomas.

Nøden, men han gav tillige en Fremstilling af, hvorledes han mente, den burde afhjælpes. For at opsamle Vand i Regntiden til den tørre Tid, burde der bygges Dæmninger og Damme paa forskellige Steder; for Handelens Skyld burde der anlægges Veje, hvorpaa der var en sørgelig Mangel.

Regeringen undersøgte Forholdene, fandt, at Børresen havde Ret baade i sin Fremstilling af Nøden og Midlerne til at afhjælpe den, og man bad Børresen, praktisk som han var, om at lede disse Lindringsarbejder. Skønt fuldt optaget af sin Gerning paatog han sig dog ogsaa dette Arbejdede, ledede selv Arbejderne et Sted, Hägert et andet og en Skotte, Harrington Muston, et tredje Sted. Opsynsmændene blev alle Santhalkristne, som nu fik rig Lejlighed til at vidne for deres Landsmænd. Børresen, som selv udbetalte Arbejderne deres Løn, prædikede for Skarerne, som strømmede til. „Domkirken" paa Ebenezer, i hvis Nærhed meget af Arbejdet blev udført, blev for lille, og en ny omtrent af samme Slags, men med Tag og med Plads til 1000 Mennesker, blev bygget. Daglig maatte Børresen for Midler, som stilledes til hans Raadighed fra Venner i Indien, England og Skotland, sørge for, at mange Mennesker, som var ved at dø af Sult, fik baade Mad og Medicin; thi Sygdom brød ud blandt det arme Folk, ogsaa paa Ebenezer krævede en Koleraepidemi 2 Ofre, den ene var Lachu.

Men Guds Rige bredte sig i disse trange Tider, som saa ofte før; de indfødte Kristne drog ud til Landsbyerne, vidnede og underviste, saa godt de

kunde, og trods ivrig Modstand og alvorlig Forfølgelse talte Menigheden snart op mod 2000 Døbte. Og under en stor Æresport, omgiven af Hundreder af kristne Santhaler, som sang en Velkomstsang*) paa den gode danske Melodi: „Vift stolt paa Kodans Bølge", kunde Børresen med Glæde byde sin Hustru og Skrefsrud velkommen tilbage den 23. December 1874.

*) forfattet af Børresen.

Børresens første Rejse til Evropa.

En festlig Jul fejredes paa Ebenezer, Børnene fik Gaver, som Fru Børresen havde faaet af Venner i Evropa, 13 unge Par blev viede, og et stort Fællesmaaltid holdtes. Og saa begyndte Arbejdet igen med Skrefsruds Rejser til de store Jagter, Børresens Tilsynsarbejde og Fru Børresens i Pigeskolen. En norsk Seminarist, Thord Bjørnsson Bunkholdt, var fulgt med fra Norge og blev en god og udholdende Arbejder blandt Santhalerne. Men endnu anrettede Hindukøbmændenes Brændevinsboder deres store Ødelæggelse blandt Hedningerne, og Modstanden blandt disse mod de Kristne og Missionærerne var ofte ved at antage en voldsom Karakter. Men Arbejdet gik sin støtte Gang, og god Hjælp fik Missionærerne af de Ældste, som nu talte 30 Mænd, medens 10 Kvinder gjorde Tjeneste som Menighedens „Enker". Siram og Surju indviedes til Præster — nogle Aar senere Pitho, Sibu og Sunna.

Og en Lykke blev det for Santhalfolket, at alle Brændevinsboderne lukkedes 1875, idet en Folkeafstemning, som Regeringen i sit Svar til Missionærerne havde forlangt i denne Sag, tydelig erklæ-

rede sig herfor. Dette skete i Nankar-Distriktet, hvor Ebenezer laa, men senere ogsaa andre Steder.*)

Pengesagerne var dog stadig Missionens ømme Punkt, thi vel havde Skrefsrud og Fru Børresens Rejser i England, Skotland og Norge skaffet Santhalmissionen Venner og Gaver; men Missionens aarlige Udgifter var nu ogsaa over 20,000 Kroner, og Børresen kunde daarlig undværes i Arbejdet til saaledes Aar efter Aar at foretage „Tiggerrejser", og derfor besluttedes det, at han skulde rejse til Evropa og prøve paa at vinde Missionen saadanne Venner, at Pengesorgerne kunde lægges paa Hylden.

I Maj 1876 forlod han det Folk, blandt hvilket han havde arbejdet ufortrødent i c. 9 Aar. Hans første Rejse gjaldt Berlin, hvor hans 3 Børn opdroges, derfra gik Rejsen til Slægt og Venner i København; en Rejse til Norge og senere til Berlin syntes ikke at vække særlig stor Bevægelse eller Kærlighed til hans Gerning; men saa vendte han i Efteraarets Begyndelse tilbage til Danmark og holdt en Række Møder, som vakte stærkt Røre, men ogsaa Modsigelse.

Hjemme i Danmark havde vi ganske vist faaet et „Dansk Missionsselskab" 1821, før vore Brødre i Norge og Sverrig; men i Norge var Missionskærligheden og Arbejdet for denne Sag ganske anderledes fremme, ikke mindst blandt Haugianerne. Det var, som laa endnu Rationalismens kolde Haand for

*) Desværre har disse fordærvelige Boder i Missionens senere Aar igen rejst sig snart i en, snart i en anden Landsby, og Regeringen faar jo sin Afgift og glemmer gamle Løfter.

en stor Del over denne vigtige Side af Menighedens Liv herhjemme. Grundtvig og mange andre med ham mente, at det endnu ikke var Missionstid, Splittelse var der blandt de faa, som var begyndt at interessere sig for Hedningemission, store eller opmuntrende Resultater kom ikke derude fra Missionsmarken, men derimod Bryderier nok.

Man kan derfor forstaa, hvilket Røre det vakte at høre Hans Peter Børresen fortælle om Guds Gerning i Santhalistan med en Varme og Tillid, som nok kunde rokke ogsaa ved dem, som havde slaaet sig til Ro med, at vi ikke levede i en Missionstid. Som noget overvældende nyt og betagende virkede Børresens hele Person og den Gerning, han fortalte om. — Lidt havde man hørt før hans Ankomst, men det var kun lidt: „Dagbladet" havde gengivet nogle Artikler fra Times om Santhalmissionen,*) og Gengivelse af norske Blades Referater af Skrefsruds Møder i sit Fædreland havde jo ogsaa bragt lidt Besked om denne Gerning; men som det meste Avisnyt var det glemt af de fleste, inden Børresen kom.

Men, som sagt, det blev ikke uforbeholden Begejstring og Kærlighed, som straks mødte Børresen i hans Fædreland. Han stod jo tildels fremmed for den Udvikling, som var foregaaet herhjemme, siden han 1852 rejste til Berlin. Han misforstod og blev

*) En Journalist fra „Times" havde aflagt Ebenezer et Besøg, da Børresen ledede Lindringsarbejderne under Hungersnøden, og havde sendt dette store engelske Blad nogle Artikler om denne Missionsgerning, som aftvang ham baade Beundring og Respekt.

misforstaaet, at studere Dogmatik havde jo ikke været hans Livsopgave, men at vinde Sjæle for Herren; og Forbindelsen med Baptisterne, at hans Medarbejder Skrefsrud i et af de første Aar i Santhalistan havde ladet sig omdøbe, at man i Santhalistan døbte ved Neddykning i Daabsdamme (som i den kristne Menigheds første Tid), kunde jo nok rokke ved Troen paa, at han stod paa „luthersk" Grund.

Vel blev der i Koldingegnen dannet en Komité for Santhalmissionen med Pastor L. Hertel som Sekretær, og gennem „Højskolebladet" havde denne søgt at slaa til Lyd for denne Sag, et stort Møde var bleven holdt paa Store Ravnsborg 5. Januar 1877, og det danske Missionsselskab havde, for at Kræfterne og Kærligheden til Hedningemissionen ikke skulde splittes, tilbudt Børresen at samle Penge ind til hans Mission; men selv hos mange, som stod venligt overfor ham, mærkede Børresen nogen Mangel paa Tillid. Ja, Dr. Kalkar, der som Dansk Missionsselskabs Formand tidligere havde afslaaet Missionærernes Henvendelser om Optagelse og Støtte, advarede ligefrem mod at samle sig om denne Mission.

Bedrøvet og skuffet drog Børresen til England og Skotland, hvor han fik en ganske anden udelt hjertelig Modtagelse end i sit Fædreland. I London skulde han dog ogsaa et enkelt Sted mærke andet end Kærlighed, og det var hos det baptistiske Missionsselskab, som havde støttet Missionen tidligere. Da Børresen under Forhandling med disse erklæ-

rede: „Mine Herrer! Vil De huske, at jeg er Lutheraner, og vor Mission har aldrig været baptistisk og vil aldrig blive det," rettede de gennem deres Blad et voldsomt Angreb paa de nordiske Missionærer og paastod, at hele denne Mission, de drev, med al dens Ejendom var deres.*) Beskyldningerne gendreves senere i et Flyveskrift af Skrefsrud; men netop denne Kamp skaffede Santhalmissionen endnu flere Venner baade i Skotland og England. De mange Venner og den store Kærlighed, Børresen mødte, ikke mindst i Skotland, hvor Dr. Graham alt var Missionens trofaste Ven, fristede ham til at gøre det Besøg, som han inden sin Afrejse til England havde lovet at aflægge i Danmark, saa kort som muligt; men Venners Opfordringer og hans store Kærlighed til gamle Danmark drog ham til den aftalte Tid tilbage til Fædrelandet.

Mange Steder var Stemningen ved at slaa om, mange Steder længtes man efter at se og høre den mærkelige Mand, om hvem der blev sagt saa meget for og imod.

Ved et stort Møde 31. Maj og 1. Juni i Kolding, hvor Skarerne i den Grad samledes for at se og høre ham, at man maatte rejse Talerstolen i den gamle Slotsgaard, mærkede han ikke alene ved Velkomstord og Velkomstsang, med ved den Aand og Stemning, som kun Kærlighedens Aand kan give et Møde, at man var begyndt at elske og bedre for-

*) De støttede sig til et gammelt, ugyldigt Skøde paa Ebenezer, som Skrefsrud i Begyndelsen havde udfærdiget; men vi kan ikke nærmere gennemgaa denne Sag.

staa ham og hans Gerning. — Selv lærte han nu ved Rejser og Møder, i Hjem og i Forsamlinger, at kende lidt af det Liv, som var groet frem i Danmark, medens han havde været borte. Et Hjem, hvor han kunde hvile efter mange anstrengende, men velsignede Rejser, fandt han i Kolding hos Sognepræst C. Leunbach, Koldingkomiteens Kasserer.

Ligefrem og ægte dansk var han i al sin Færd og Tale, med en Spøg kunde han indlede en Samtale, som endte med alt andet end Spøg, og det enten han traf Mennesker paa Rejse eller i deres Hjem. Venner vandt han overalt blandt høje og lave, unge og gamle. Enkedronning Caroline Amalie blev Santhalmissionens trofaste Veninde, og Børresen maatte flere Gange besøge hende og fortælle om sin Gerning.

Efter en lille Rejse til Norge i August vendte han atter tilbage til Danmark, et stort Møde afholdtes i København den 31. August. I Vor Frelsers Kirke paa Kristianshavn fortalte Børresen om sit Liv og sin Omvendelse; den næste Dag var Mødesalen Kasino, hvor Børresen levende skildrede det daglige Liv paa Ebenezer, — og desuden talte Præsterne Brandt, Birkedal og Frimodt. Flere andre Steder drog han omkring for at byde Farvel,*) og

*) I Lemvig maatte Mødet holdes under aaben Himmel; men Regnen strømmede ned, da Børresen skulde tale; da bad han i Indledningsbønnen Herren om, at Regnen maatte standse, og det skete. I Slutningsbønnen takkede han Gud, fordi Regnen var ophørt, — og kort efter Mødet begyndte Regnen igen.

i Slutningen af September forlod han Danmark. Men det skulde alligevel ikke blive hans sidste Farvel; thi i Berlin laa Brev til ham fra Vennen Skrefsrud om endelig for enhver Pris at vende tilbage til Santhalistan som ordineret Præst, ikke mindst for Santhalmenighedens Fremtids Skyld.

Dette Spørgsmaal om Ordination havde været fremme under Børresens Ophold hjemme; men Vanskeligheder af forskellig Art havde taarnet sig op, saa Børresen helt havde ladet den Sag falde. Nu toges den op igen, og Tiden, som gik til at faa dette ordnet, brugte den utrættelige Arbejder til at afholde en Række Møder i Sverrig. Den 21. November, samme Dag som Büchsel for 13 Aar siden havde lyst Velsignelsen over ham og hans Rejsefæller i Berlin, blev saa Hans Peter Børresen ordineret af Biskop Martensen i Frue Kirke i København. Sammen med ham ordineredes Cand. M. C. Jensen, som havde besluttet sig til at følge med Børresen ud til Santhalerne. Præster fra mange Egne af Danmark var mødt, gribende var det at høre Biskoppen lyse sin Velsignelse over Santhalernes Menighed. Det var ligesom Seglet paa Baandet mellem den danske og den unge hedningkristne Menighed i Santhal Parganas. Om Aftenen holdtes en Afskedsfest for Børresen som en velsignet og festlig Afslutning paa hans Ophold herhjemme. Chr. Richardt havde digtet en Afskedssang („Du, som i dine Barndomsdage").*) Pastor Frimodt overrakte ham paa

*) Se bag i Bogen, hvor Digtet findes anført.

Venners Vegne en Kopi af Marstrands Maleri: „Den store Nadvere". Han fik at forstaa ikke mindst den sidste Aften, at nu kunde han og hans Santhaler regne med Forbøn og Gaver fra en stor Del af Menigheden i hans gamle Fædreland. Han havde paa den anden Side været til stor Velsignelse for alt Hedningemissionsarbejde i Danmark, havde vækket sløve, overbevist tvivlende, ladet Guds Menighed i Danmark forstaa, at endnu stod Missionsbefalingen: „Gaa ud i al Verden" ved Magt; men endnu lyste ogsaa Velsignelsen: „Se, jeg er med eder alle Dage" over dem, som lød Mesterens Bud.

Allerede næste Morgen drog Børresen til Berlin for at tage Afsked med sine Børn, og efter en meget stormfuld Overrejse naaede han Kalkutta i Januar 1878; og allerede her fik han et Pant paa, at Missionen nu skulde drives ved Kærlighedsgaver fra Evropa, idet der laa en Gave paa over 5000 Kroner (til Bygning af en ny Station) fra en skotsk Dame.

Festlig, med Flag og Æresporte, var Modtagelsen paa Ebenezer; blandt de mange Kristne saa han mange Manjhier og Parganaer i Festdragt; thi flere Høvdinge og Overhøvdinge havde i hans Fraværelse omvendt sig til Herren. Matru Pargana tolkede Santhalernes Længsel efter „Papa", de havde været som Børn uden Fader. I en Velkomstsang, som blev sunget, hed det til Slut:

Vor Papa, led du os
paa den trange Vej til Jesus!
Med ganske Hjerte følger vi dig;
du vil gaa foran paa Retfærdigheds Vej.

Hedninger drage vi med os,
og tilsidst samles vi alle hos Jesus.

Ja, nu havde Santhalerne faaet deres „Papa" igen; men den unge Menighed havde nu faaet meget mere, den havde faaet en Modermenighed, ikke mindst hjemme i „Papa's" Fædreland.

Arbejdet blandt Santhalerne til Børresens Død.

Uopslideligt syntes Børresens Helbred at have været, men i Slutningen af hans Rejseliv i Evropa havde han paadraget sig ved Forkølelse og Overanstrengelse en Hæshed, som holdt sig haardnakket længe. Vel var han nogenlunde frisk ved Ankomsten til Indien; men noget af sin Kraft og Klarhed havde hans dejlige Stemme tabt, og senere mente Lægerne, at han helst burde hvile ganske et helt Aar, men det vilde og kunde han ikke. Og Arbejde var der da ogsaa i Overflod.

Paa Ebenezer kom den Tid, da han hveranden Morgen maatte samles med de indfødte Arbejdere, høre paa deres Beretninger, give dem Raad og Vink for Dagens Arbejde. Her samles ogsaa hver Maaned alle Ældste, Kateketer og Præster fra hele Missionsomraadet, det kunde mod Slutningen af hans Liv blive henimod Hundrede, skønt én maatte blive tilbage paa hver Station for at lede Arbejdet. Og medens Fru Børresen var samlet med Menighedens

„Diakonisser" i en anden Sal, maatte Børresen høre paa Beretninger om smaat og stort, om deres Glæder og Sorger. Var der Uenighed mellem dem, var „Papas" Dom den, som de alle tilfredse bøjede sig for. Lad os lige nævne et Eksempel: en af de Ældste, som maaske er lidt fin paa det, er utilfreds med Menighedens Møder, som Kateketen maaske ogsaa ordner og leder noget mangelfuldt. Den Ældste bliver hjemme og gør sig det hyggeligt med nogle Venner, medens Menigheden samles. Og „Papas" Dom lyder: „Har Kateketen gjort galt for 2 Shilling, saa har den Ældste gjort det for 5 Shilling; staa op og giv hverandre Haanden og kom aldrig mere med slig Nonsens." Og man bøjer sig for den uden Indvending.

Hver Morgen Kl. 4 staar Børresen op for at begynde Dagens Gerning, og der er i Reglen nok baade praktisk og aandeligt Arbejde at tage fat paa. Der var baade i Begyndelsen af Firserne og Halvfemserne store Byggeforetagender paa Ebenezer, til hvilke Børresen selv lagde Planen og ledede Arbejdet: den gamle Hovedbygning blev erstattet af en udmærket rummelig og statelig ny; der maatte bygges til Kostskolerne, som i Begyndelsen af Halvfemserne talte over 300 Elever. Naar vi saa hører, at Ebenezer ikke alene har Stalde og Lader, men Apotek og Trykkeri, hvorfra Skolebøger, Salmebøger og Dele af Bibelen udgaar, at man fik baade Tømrer- og Bogbinderværksted med Tiden, saa forstaar vi, at der var praktisk Arbejde i Mængde. Og det var ikke alene paa Ebenezer; men alt som Gud gav

Vækst i Arbejdet, byggedes den ene Station efter den anden (nu findes der 20 Stationer), og her havde Børresen f. Eks. ved Bygningen af Stationen i Dumka hele Ledelsen. Og under Børresens anden Rejse til Evropa 1889—1890 havde Fru Børresen begyndt at samle Mursten til en ny Kirke, og den 29. Marts 1891 stod Kirken færdig, en Korskirke med Plads til 3000 Mennesker. Og, som tidligere i „Domkirken" til 5 Kroner og senere i den til 14 Kroner og i den midlertidige Kirke i Seminariebygningen, lød her Børresens djærve, enfoldige Prædiken Søndag efter Søndag, og Salmesangen lyder her efter Øjenvidners eller rettere Ørenvidners Udsagn „langt bedre, end det er almindeligt i en dansk Kirke". Altergæsternes Antal kunde til Tider være c. 500.

Naar saa Sygdom rasede blandt Ebenezers mange Beboere — en Gang laa 45 syge paa een Gang —, eller Skrefsrud og Fru Børresen paa Grund af Sygdom maatte rejse f. Eks. i 1881 til Evropa eller som flere Gange senere til sundere Steder for længere Tid, saa forstaar vi, at det var svært, om Børresen end fik flere Hjælpere, at være baade „Papa" og „Mama" og Bygmester paa Ebenezer og desuden „Biskop" for de mange smaa Menigheder i større eller mindre Afstand fra Hovedstationen.

Thi Børresen vedblev stadig at have den store „Omsorg for de mange Menigheder", hvor ganske vist til daglig de indfødte og senere enkelte evropæiske Medhjælpere gjorde et trofast og godt Arbejde; men Børresens Tilsyn kunde meget daarlig undværes. Ikke alene trængtes til Opmuntring og

Hjælp i Gerningen; men det siger sig selv, at Sorger og Skuffelser maatte der komme i en saadan Gerning ogsaa fra de indfødte Ledere, og da kunde „Papas" stille, men stærke Myndighed ikke undværes. Til ham betroede de alle deres store og smaa Sorger, Tab af en Ko eller lignende, og naturligvis ogsaa deres Glæder, snart „maatte alle le" over en Spøg fra „Papa", snart sang han for, og alle sang med. Nogle Steder var man „oppe paa Elefanten", som han udtrykte sig, og med hellig Alvor maatte han søge at drage dem ned fra det høje Stade til en sand og ærlig Kamp mod Synden, andre Steder var man slumret ind, — da kunde han besøge hvert Hus, samle dem alle i Kirken og prøve at vække dem op igen; thi „Kristne, som sover, er de mest farlige", skriver han.

„Tiggerrejserne" var han jo nu fri for; men efter 1880 fik Missionærerne Kolonien Assam at tilse og besøge. Vandrelysten sad nemlig endnu Santhalerne, ogsaa de kristne, i Blodet, og saa snart det truede med trange Tider, udvandrede de ofte i Skarevis og tog f. Eks. Arbejde i Thehaver langt borte. Ingen vidste, hvor de var; at tilse og hjælpe de Kristne var da oftest en Umulighed. Da henvendte Missionærerne sig til Regeringen, fik efter flere Forhandlinger overladt en Del (c. 110,000 Tdr. Land) af det vestlige Assam til Koloni for Santhaler alene og dertil fri Rejse for Kolonisterne. Landet, som laa ved Himalayas Fod, var umaadelig frugtbart, men endnu bevokset med 8 Fod højt Græs. Senere kunde man der høste tre Gange om Aaret,

og Klimaet var sundere end i Santhalistan; men Kolonien ligger c. 150 engelske Mil i lige Linje Øst for Santhal Parganas, og Rejsen pr. Jernbane og Floddamper er meget længere og meget besværlig.

Herhen drog Børresen og Fru Børresen men den første Udvandrerskare i Januar 1881. At rejse med c. 160 Mennesker, som var aldeles ukendt med Jernbane og Dampskib, kostede utrolig Møje og Besvær. Efter Ankomsten til Kolonien begyndte Rydningsarbejdet, Hytter skulde bygges, Skoler oprettes, og til Slut angreb en Feber og Mæslingeepidemi næsten alle Nybyggerne. Børresen maatte skrive efter Nimaj, Apotekeren og Lægen paa Ebenezer, og han kom, ledsaget af en dansk Læge Arendrup*), som paa et Besøg paa Ebenezer var bleven saadan grebet af, hvad han saa, at han opsatte sin Afrejse og blev. Først 10. April kunde Børresen forlade Assam og lade Arendrup, Siram og Sibu tilbage som Ledere.

— — —

*) Han døde allerede 1882. Senere har Greve Carl Moltke, Halfdan Bahr, Børresens Svigersøn, Bunkholt, den indfødte Læge Raya efter hverandre ledet Kolonien, hvor nu Skotten Harrington James Muston leder Arbejdet — og om alt gaar vel vil Danskeren Gartner L. P. Nielsen i Aaret 1908 komme ud som praktisk Medhjælper i Assam — Her i Assam virkeliggjortes Missionærernes Drøm om en santhalsk Folkekirke. Birkeland kalder Assamkolonien: „En Oase i Ørkenen, et Lys i en bælgmørk Nat". Men ogsaa her har man haft Sorger og Vanskeligheder. Thehaver blev anlagt lige ved Koloniens Grænse, Kolonisterne tog Arbejde her, og Demoralisation bredte sig hurtig, saa Missionen tilsidst købte disse Thehaver.

Men Kolonien i Assam skulde ikke blive den eneste store Hjælp fra Missionærerne til Santhalfolket. 1884 viste Hungersnøden sig igen; støttet lidt af Regeringen og meget fra Venner i Evropa kunde Børresen, uden at tage af Missionens Midler, daglig beskæftige c. 800 Mennesker ved Udgravning af store Damme og lignende og paa andre Maader hjælpe det ulykkelige Folk. — Rundt omkring i Landsbyerne havde man til 1885, da Regeringen begyndte sine religionsløse Skoler, faaet oprettet op mod hundrede Skoler, som jo i hvert Fald var en god Hjælp til Folkets Opdragelse. Nu afskedigede man alle Lærere, som ikke var Kristne, og lod de tiloversblevne kristne Lærere drage fra By til By og undervise.

Men trods alt dette maa man ikke tro, at det var „Riskristne", man havde faaet, heller ikke ved Vækkelserne, som gik hen over Folket i Slutningen af Firserne, saa der alene i 1890 lagdes over 700 Voksne til Menigheden. De smaa Menigheder maatte selv underholde deres Ældste og Kateketer, og den meste Hjælp i de trange Tider blev jo givet som Løn for Arbejde. Hvor uegennyttige de Kristne kunde være, belyses godt ved følgende Eksempel: En Kateket og hans Hustru afslog at tage imod en Stilling ved Regeringsskolen, hvor Lønnen var omtrent det tredobbelte af den, de fik i Missionens Tjeneste. Og det gjorde de alene for at kunne forkynde Evangeliet frit.

Missionsaanden har altid præget denne unge Menighed. 1887 begyndte Assamkolonien en Mission

blandt Mechfolket, hvortil hver Familie bidrog 50 Øre om Maaneden; naar man erindrer, at Daglønnen i Santhalistan er en 9—10 Øre, viser det, at det ikke er noget ringe Offer til deres egen Hedningemission. Nogle Aar senere stiftedes i Menighederne omkring Ebenezer et Missionsselskab med Arbejdet blandt Landsmænd i Dinajpur Distriktet for Øje. Ja, saa vidt er det kommen, at Pastor Siram endog har døbt en Bramin, en Mand af den fineste Kaste blandt det Folk, som kaldte og næsten regnede Santhalerne for Aber. Et slaaende Bevis paa Næstekærligheden iblandt dem er det, at Pigerne paa Kostskolen en Tid sammensparede Ris fra deres Maaltider for at kunne hjælpe de fattige.

At der saa ogsaa har været Sorger og Skuffelser og dybe Fald i disse Menigheder, behøver vel næppe at nævnes. Vi maa ikke glemme, at det er Kristne i de første Slægtled fra et Folk, som var sunken saa dybt, at de omboende Hedninger ikke regnede dem, og en Muhamedaner*) kunde, for at udtrykke sin Ringeagt for sin Fjende, sige: „Jeg vilde hellere være en Jøde, jeg vilde hellere være et Svin, ja, ja, jeg vilde hellere være en Santhaler end høre til den (hans Fjendes) Familie." Ringere end et Svin var de regnede, og dog kom ved Missionens Arbejde mange af disse til at leve og dø saaledes, at man uvilkaarlig tænker, naar man læser om mange af disse baade unges og gamles salige Død: „Min Sjæl dø den retfærdiges Død, og mit Endeligt vorde som hans."

*) „Dahkwala" 1884, Side 108.

Og uløselig vil Hans Peter Børresens Navn være knyttet til Herrens Gerninger blandt Santhalerne. Han elskede dem som en Fader og trøstede sig med Santhalbørnenes inderlige Hengivenhed, naar han maatte sende sine egne Børn og Børnebørn til Evropa. Han skrev Julebreve til Menighederne, og Oplæsningen af disse var efter Juleevangeliet en af deres store Juleglæder. Som Birkelund skriver om ham: „En ærværdig Skikkelse med et Ansigt, som vidner om Hjerte — bare Hjerte hele Manden — og hver eneste Trevl af det hører dette Folk til."

Og Kraften til dette Liv i Kærlighed fik han i Stunder Dag og Nat for Guds Ansigt i Bøn. Han levede og aandede saaledes i Bibelen, at han endog i Drømme citerede den; derfra den „levende Jerntro", han saa ofte skriver om, i hans eget Liv, som gjorde, at han frejdig holdt ud gennem store Vanskeligheder og Kampe; thi „saa længe Jesus er i Fronten, kommer vi nok igennem." Det var ikke alene paa Alterdugen i Ebenezer, at Ordene: „Frygt ikke — tro kun" var indsyede; men i Børresens eget Hjerte stod det, skrevet af den Hellig-Aand. Af dette modtog jeg ogsaa et levende Indtryk, da jeg som ganske ung hørte Børresen paa hans sidste Rejse i Danmark i St. Jakobs Kirke i København. Man mærkede „det varme Hjerte", som Børresen talte om i sin sidste Stund. Det var 23. September 1901, at denne Santhalernes Apostel og Fader gik hjem til den Herre, i hvis Gerning han da havde staaet i 34 Aar. Han lærte os herhjemme, at vi

levede i en velsignet Missionstid, — han fik selv den Naade at staa paa Marker, helt hvide til Høsten, og være med til at høste Tusinder af Santhaler ind i Guds Rige; thi ved hans Død talte Santhalmenighederne over 10,000 Medlemmer.

Nogle af Børresens Medarbejdere.

Uløselig knyttet til Børresens Gerning og Liv staar hans Hustru Karoline Børresen, født Hempel. Hun blev Santhalernes „Mama" som han deres „Papa". Uløselig er hendes Navn knyttet til Pigeskolen paa Ebenezer, hvis Betydning ikke let overvurderes. Hun lever endnu, om end hendes Helbred er meget nedbrudt. Hendes og Børresens ene Datter blev gift med Botanikeren Halfdan Bahr, som en Tid ledede Kolonien i Assam og døde der. Den anden Datter ægtede Lic. E. Heumann fra Sverrig, som i en Aarrække arbejdede i Santhalmissionen, men maatte senere rejse hjem af Helbredshensyn. Sønnen Fridtjof Børresen har en Tid været Sognepræst i Danmark, da han ikke kunde taale Arbejdet derude. Af andre Arbejdere, foruden de tidligere omtalte,*) som dels er døde eller har forladt Missionens Tjeneste, skal vi blot nævne Nordmanden Pastor O. Berg og Frk. Signe Tillisch fra Danmark.

Endnu staar i Arbejdet derude: i Assam Skotten Harrington James Muston, i Santhal Par-

*) Johnson, Sømanden Cornelius, Tyskeren Hägert, Nordmanden Bunkholt, Danskeren Pastor M. C. Jensen.

ganas Pastor O. Bodding fra Norge, der som Skrefsrud tidlig mistede sin Hustru, Pastor O. Skat-Petersen fra Danmark og Norsk-Amerikaneren M. A. Pederson. Men skønt Missionens anden Stifter, L. O. Skrefsrud, endnu lever, trænges der nu til evropæiske Missionærer blandt de unge, uselvstændige Santhalmenigheder.

Men Missionens nuværende Leder er dog Børresens tro Ven og Medarbejder Lars Olof Skrefsrud. Denne er en Husmandssøn fra Gudbrandsdalen i Norge og er født 21. Februar 1840. Gennem sin fromme Moder, Eli Amundsdatter Døsen, modtog den raske og dog saa læselystne Gut tidlig dybe Indtryk af Glæden og Velsignelsen af et Liv med Gud. Som ganske ung Lærling (han stod i Lære hos en Mekaniker) blev han alvorlig grebet af Guds Ord; men da han senere kom i slet Selskab og derpaa lod sig lokke til at blive Tambur i Landeværnet, levede han et vildt Liv og deltog med Kammeraterne i Overtrædelser, som førte ham $2^1/_2$ Aar i Bodsfængsel, da han alene vilde bære hele Skylden.

Svære aandelige Kampe rasede her i hans Sjæl, han mente at have syndet mod Aanden; men til sidst lærte han at kende Hvilen i Troen paa Guds Naade. En ny Livslyst og Læselyst greb hans Sjæl. Blandt det meget, han læste, var ogsaa Peter Fjellsteds „Skogstjernan", og Missionstankerne vaktes i ham, saa da han som 21-aarig ung Mand kom ud af Fængslet, fortsatte han ikke blot sine Sprogstudier og sin Læsning, men han fortsatte dem med det for Øje at blive Missionær. 1862 forlovede han

sig med Anna Onsum fra Lillehammer; men samme Aar forlod han Norge, da det norske Missionsselskab ikke vilde antage ham, og drog til Berlin med den faste Overbevisning, at Gud vilde bruge ham i sin Gerning blandt Hedningerne. Hvorledes han saa uddannedes og sendtes til Indien allerede 1863, har vi alt hørt.*)

Det blev ikke alene ved sine sjældne Anlæg for Sprog, at han blev Børresen en uundværlig Hjælp; thi Sproget var jo ikke Børresens stærke Side, endnu efter mange Aars Ophold i Santhalistan kunde han bringe stakkels Pastor Sunna i Forlegenhed ved at bede ham bringe „Mursten" med sig, det skulde være „Blomsterfrø". Men, som sagt, det var ikke alene det, at han meget tidlig fuldkomment beherskede Sproget, saa han kunde holde sine ildfulde Taler ved Santhalernes store Jagter og skrive Salmer, oversætte Bibelen o. s. v., men han havde en sjælden Evne til at sætte sig ind i Santhalernes fortvivlede Forhold ogsaa i det rent timelige, og da han havde udmærkede Evner ogsaa som Jurist, kunde han hjælpe dem til Rette paa saa mange Maader, at Santhalerne senere sagde, at Dommerne kunde godt rejse, de gik til „Kerap", som de kaldte ham, med deres Sager. Det var da ogsaa væsentlig ved hans Arbejde og Indsigt, at Regeringen ved en Lov 1872 ordnede Santhalernes utaalelige retslige Kaar: Zemindarernes Magt blev brudt, idet Santhalerne blev Arvefæstere paa gode Vilkaar, og ingen af dem kunde forjages uden af Øvrigheden. En

*) Se S. 19—20.

lovbestemt Rente blev fastsat, og Retssproget skulde være Santhali. Santhaler, som var uretfærdig bortjagne fra deres Ejendom siden 1859, kunde kræve den tilbage.

Man kan forstaa, hvilken Taknemlighed dette vakte mod Missionærerne, og hvorledes Hedningerne Gang paa Gang bragtes til at tie, naar de rasede mod Kristendommen, ved at mindes om denne og Missionærernes mange andre Velgerninger imod dem. — Men dette var jo kun enkelte Sider af Skrefsruds velsignede Gerning blandt Santhalerne; men vi kan ikke her komme nærmere ind paa den Gerning, han nu i over 40 Aar har øvet blandt Santhalerne. Dog kan vi ikke slutte uden at minde om, at hvad Børresens Rejser virkede i Danmark, det samme virkede Skrefsruds Rejser i Norge (og tildels i Sverrig), da han var hjemme 1873—74 og 1881—83, saa vi ikke med Rette kan tale om en dansk Santhalmission, men om en nordisk Santhalmission.

Skrefsrud havde, da han kom i Tvivl om Barnedaaben, ladet sig omdøbe; men dette Skridt har han selv senere fordømt og har endog med stor Glæde selv døbt mange Santhalbørn.

Børresen og Skrefsrud arbejdede sammen som Brødre, og uadskillelig er deres Navne indbyrdes forbundne og sammen knyttede til den nordiske Santhalmission.

Vi anføre her Christian Richardts smukke Digt ved Afskedsfesten for Børresen i København 1877; det er et Udtryk ikke alene for Stemningen ved denne Fest, men for de Baand, som ved Børresens Rejser knyttedes mellem Danmark og Santhalistan.

Du, som i Dine Barndomsdage
leged paa den danske Strand,
tag en Hilsen med tilbage
til det fjerne Gangesland!

Ej fra Bøg og ej fra Birke,
dem, de ikke kendes ved, —
fra Ansgars og Kingos Kirke,
fra den danske Menighed!

Sig dem, at paa Kristi Stamme
er vi kun en ældre Gren;
Troen, Haabet er den samme,
Kærligheden er kun én!

Ak, i Støvet samme Leje, —
Slangens Yngel ogsaa her!
Dog til Naaden samme Veje,
og til Korset lige nær!

Naar med Sang de Herren love
paa en hellig Juledag,
sig dem i de dybe Skove:
Vi er under samme Tag.

Sig dem, at naar Mangostammen
har sin Foraarsblomst bered',
har med Bøgens Folk de sammen
Paaskemorgens Fryd og Fred!

Sig dem, vi har sammen Daaben,
sammen Altrets Naadefavn,
samme Kamp og samme Vaaben,
samme Bøn i Jesu Navn!

— Hils hver Sjæl, som pintseglødes!
Signe Gud din Sædejord!
Maatte vore Røster mødes
i det store Englekor!

Kilder, som er benyttede:

Ludvig Hertel: Den nordiske Santhalmission. N. Dalhoff: Den nordiske Santhalmission 1867—1892. Ludvig Hertel: Dahkwala. 1880—1887. V. Løventhal: Indien før og nu. K. B. Birkeland: Lysglimt i Mørket eller Kristendom og Hedenskab. Ussing: Evangeliets Sejrsgang. Side 410—417.